

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра вікової та педагогічної психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

_____ ВК 07 Психологія стресу _____
(шифр і назва навчальної дисципліни)

спеціальність _____ 053 Психологія _____
(шифр і назва спеціальності)

овітньо-професійна програма _____ Психологія _____
(назва спеціалізації)

освітній ступінь _____ магістр _____
(бакалавр/магістр)

інститут, факультет, _____ Психолого-природничий _____
(назва інституту, факультету,)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни *ВК07 «Психологія стресу»* для здобувачів освітнього ступеня *магістр* галузі знань *05 Соціальні та поведінкові науки* спеціальності *053 Психологія* за освітньо-професійною програмою *Психологія*.

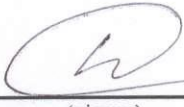
Мова навчання: українська

Розробник: **Назаревич В.В.** кандидат психологічних наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри вікової та педагогічної психології *

Протокол від « 27 » серпня 2019 року № 7

Завідувач кафедри
вікової та педагогічної психології

(підпис) (проф. Павелків Р.В.)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету за спеціальністю 053 Психологія

Протокол від « 17 » вересня 2019 року № 6

Голова навчально-методичної комісії

(підпис) (Сяська І.О.)
(прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки <small>(шифр, назва)</small>	за вибором студента	
Модулів – 2	Напрямок 053 психологія <small>(шифр, назва)</small>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування) Психологія	1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
Загальна кількість годин - 90		2-й	2-й
		<i>Лекції</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	16 год.	4 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		6 год.	2 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		8 год.	4 год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	90 год.
		ІНДЗ:	
		Вид контролю: залік	

Програма з курсу «Психологія стресу» відповідає навчальному плану підготовки Спеціалістів напрямку підготовки: 0301 – психологія, спеціальності: психологія 7.03010101 спеціаліст.

Дисципліна «Психологія стресу» виступає основою для вивчення різних видів психічних проявів стресу та його наслідків на кафедрі вікової та педагогічної психології. Вона знайомить студентів з предметом психології стресу як науки що вивчає історико-методологічні основи психоемоційних змін при впливах стресових умовах, її прикладними завданнями виступає, розкриття основних психологічних проблем при організації психологічної допомоги різного типу і на різних стадіях життєвого циклу при наявних стресових ознаках особистості. Подальший розвиток дисципліна знаходить в таких курсах як «Психологічне консультування» та ін.

У своєму змісті дисципліна орієнтована на сучасні моделі професійної діяльності в галузі спеціальної психології, медичної психології та психології в закладах соціального спрямування. У лекційній частині дається обґрунтування особливого розуміння процесу стресу в міждисциплінарних галузях наукового знання. Розглядається структура формування стресових реакцій як змістовних змін в розвитку психіки особистості в наслідок впливу стресових факторів різного характеру. Знання, отримані студентами в ході вивчення дисципліни «Психологія стресу», повинні забезпечити їм можливість вироблення

обґрунтованої професійної позиції по відношенню до проблем розуміння, діагностики та формування системи допомоги особам із прояви психічної депривації .

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни полягає в формуванні теоретичних знань та практичної підготовки для забезпечення психологічної допомоги при роботі із проявами стресу і ПТСР у клієнтів .

Завдання: учбової дисципліни є вивчення студентами сучасних концепцій біологічного і психологічного стресу, його впливу на психічне і соматичне здоров'я, закономірностей його розвитку, чинників, сприяючих його модифікації в еустрес або дистрес, особливостей професійних стресів, методів саморегуляції і психотерапії стресових станів. вивчення проявів психотравматичного психологічного процесу; визначення механізмів впливу стресу на поведінкові та емоційні прояви; розробка методологічних основ формування реабілітаційних програм; оволодіння технічними прийомами комплексної діагностики особистості, формування навичок професійного психологічного діагностування і корекції.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- форми організації, методіку проведення консультативних зустрічей; роль психологічної допомоги у процесі відновлення після травм, стресів, кризових станів;
- різні форми проведення психологічних психолого-реабілітаційних заходів.
- індивідуально-типологічні параметри особистості; їх характер, здібності;
- можливості і необхідні умови застосування психодіагностичних методик у відповідності з віковими особливостями обстежуваних;
- основні види репрезентативності тестових даних.

вміти:

- на належному методологічному рівні провести будь-яку форму психолого-реабілітаційного заходу;
- використовувати різні прийоми та методи психологічної допомоги;
- розробляти приблизні план психологічної реабілітації.
- проводити адекватний відбір психодіагностичних стандартизованих і нестандартизованих методик відповідно до якостей, що досліджуються;
- обробляти, інтерпретувати і представляти результати психологічного дослідження;
- працювати з стандартизованими опитувальниками, проєктивними методиками і власне тестами;
- проводити інтегративне дослідження особистості на основі поєднання різнотипних методик.
- використовувати знання клінічної психології при вивченні та поясненні психічних явищ;
- оцінити психічний стан людини;

- діагностувати наявність патологічних відношень в психічній діяльності людини.

3.Очікувані результати навчання

Компетенції	Критерії компетенцій
Загальні компетенції	<p>Компетенції соціально-особистісні (КСО)</p> <ul style="list-style-type: none"> – гуманістична спрямованість (КСО-1); – особиста і соціальна відповідальність (КСО-2); – почуття власної гідності й повага гідності інших людей (КСО-3); – емпатійність, толерантність (КСО-4); – розуміння та сприйняття етичних і моральних норм науково-дослідницької і професійної діяльності (КСО-5); – креативність, здатність до системного мислення (КСО-8); – адаптивність і комунікабельність (КСО-9); – наполегливість у досягненні мети (КСО-10); – турбота про якість виконуваної роботи (КСО-11); – володіння навичками логічної побудови наукового тексту, усного мовлення, уміння аргументувати свою наукову, громадянську та професійну позиції (КСО-12); – володіння навичками чітко формулювати і викладати думки письмово та в усній формі іноземною мовою (КСО-13); – залучення і використання у професійній діяльності новітніх інформаційних технологій, здатність до прийняття самостійних рішень у нестандартних ситуаціях (КСО-14).
Загально-наукові компетенції (КЗН)	<ul style="list-style-type: none"> – розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства і уміння їх використовувати у професійній діяльності та всебічно аналізувати історичні процеси, події та факти з наукових позицій їх тлумачення (КЗН-1); – знання специфіки і основних напрямів освітнього та наукового співробітництва і взаємовпливу у глобалізованому світі (КЗН-6); – дослідницькі навички (КІ-5). Професійні компетенції: Загально-професійні компетенції (КЗП) – уміння застосувати на практиці базові та інструментальні цінності психології, розуміння соціальних і психологічних наслідків своєї професійної діяльності (КЗП);

	<ul style="list-style-type: none"> – бути готовим до участі у здійсненні управлінських заходів для вирішення ситуацій, які утруднюють соціальне функціонування окремих індивідів, сімей, груп, громад (КЗП-1); – бути здатним до координації зусиль різних організацій психологічної сфери щодо вирішення психологічних проблем і завдань в інтересах психологічного захисту груп ризику (КЗП-2); – сприяти підвищенню організаційної культури психологічних служб (КЗП-3); – володіння навичками аналізу соціального та фізичного середовища, інфраструктури забезпечення благополуччя різних груп населення (КЗП-4); – готовність до участі в підготовці, організації і проведенні психологічних досліджень з метою виявлення психологічно значимих проблемних ситуацій, визначення стратегій, методів їх вивчення і вироблення рекомендацій з їх вирішення (КЗП-5); – володіння навичками обробки психологічних даних і соціальної статистики на основі використання сучасних інформаційних технологій, спеціалізованого програмного забезпечення (КЗП-6); – уміння оформляти і представляти результати науково-дослідницької і науковоприкладної роботи у відповідності із нормативними документами та стандартами (КЗП-7); – здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, навички роботи в команді (КЗП-10); – володіння навичками моніторингу і контролю діяльності окремих працівників і підрозділів закладів психологічних служб (КЗП-11); – уміння критично оцінювати принципи і механізми професійної діяльності в рамках обраного профілю і конкретного випадку (КЗП-12); – готовність до медико-психологічної діяльності у закладах психологічних служб (КЗП-13).
<p>Спеціалізовано-професійні компетенції (КСП)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – застосування технологій професійного втручання, здійснення соціально-правового захисту та представництво інтересів клієнтів (КСП-5); – уміння налагоджувати, підтримувати і розвивати міждисциплінарне професійне співробітництво, корпоративну відповідальність на основі знання

	<p>системи органів і служб, які задіяні до роботи із складними життєвими обставинами клієнтів (КСП-6);</p> <p>– володіння навичками роботи з комп'ютером, використання інформаційних технологій для вирішення експериментальних і практичних завдань у галузі психології (КСП-10).</p>
--	--

Програмні результати навчання:

- здатність використовувати концептуальні знання, застосувати інноваційні підходи для вирішення психологічних завдань;
- генерувати ідеї та завдяки власному досвіду приймати рішення та доносити їх до фахівців в галузі психологічної науки та міждисциплінарних знань;
- управляти комплексними діями або проектами;
- формувати комунікаційну стратегію;
- використовувати іноземну мову на професійному рівні;
- навчатись з високим рівнем автономності та мобільності, орієнтуватись на ринку праці, пов'язувати свою кар'єру з продовженням освіти;
- змінювати профіль діяльності в залежності від змін стратегії розвитку організації, технологічних умов;
- використовувати в професійній діяльності знання психологічної структури життя людини, закономірностей психічного розвитку;
- вміння самостійно працювати з інформацією, у ситуації професійної взаємодії застосовувати навички медіації;
- здатність до фасилітації на груповому та командному рівні;
- вміння проектувати діяльність, здійснювати управління процесами та змінами;
- використовувати інформаційні технології та програмне забезпечення в професійній діяльності;
- приймати рішення і вибирати стратегії поведінки та діяльності з урахуванням запитів клієнтів та етики професійної діяльності;
- вміння здійснювати аналіз фахово

3.Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основні поняття психології стресу

Тема 1. Психологія стресу як навчальна дисципліна

Теоретичні основи психології стресу. Психологічні проблеми стресу. Умови роботи психолога з проявами стресу у клієнта. Системи психологічної підтримки особистості в стресогенних умовах. Основні завдання психології

стреса, система заходів подолання стресу. Визначити основні ознаки порушень в наслідок стресових ситуацій.

Тема 2. Поняття стресу та стресостійкості

Стрес: історія вивчення і сучасні уявлення. Крива розвитку стресової ситуації. Поняття про стресостійкість Поняття психологічного стресу. Психічні стресори. Чинники, що впливають на розвиток психологічного стресу. Види (рівні) реакцій людини на стрес. Вплив індивідуальних і особистих особливостей людини на виникнення і розвиток стресу.

Тема 3. Стресові стани, їх механізми

Стрес і стреси. Фізіологічний та психологічний стреси. Психічна травма і травматичні події. Три рівні впливу хронічного стресу на особистість: рівень реакцій, соціального функціонування, глибинних особистісних змін. Ціннісний, інтегральний підхід до особистості у стані хронічного стресу. Позитивний вплив стресу на людину. Негативний вплив стресу. Вплив стресу на організм людини.

Психічна травма Травматичний досвід. Динаміка переживання травматичної ситуації. Посттравматичний стресовий розлад. Суїцидальна поведінка. Реакції горя. Психосоматичні реакції на стрес.

Змістовий модуль 2. Особливості посттравматичних стресових розладів

Тема 4. Посттравматичний стресовий розлад

Історія розвитку поняття посттравматичний стресовий розлад. Травматичний стрес і посттравматичний стресовий розлад. Психологічні моделі ПТСР. Етимологія поширення ПТСР. Індивідуальна вразливість і психологічні наслідки травми. Критерії ПТСР в МКБ-10. Критерії посттравматичного стресового розладу по DSM-IV. Діагностичні критерії гострої реакції на стрес по DSM-IV. Діагностика хронічної зміни особистості. Типи ПТСР за Волошиним. Типи травматичних ситуацій. ПТСР синдроми, групи його елементів. Гостра реакція на стрес. Фактори ризику та індивідуальна уразливість. Стадії відновлення після травм. Характеристики дисоціативних станів. Основні форми дисоціації. Дисоціативні зміни ідентичності.

Тема 5. Екстрена психологічна допомога

Основні особливості екстремальних ситуацій. Екстрена психологічна допомога при гострій реакції на стрес. Визначення екстреної психологічної допомоги. Організація психологічної допомоги на місці НС. Етапи екстреної психологічної допомоги. Етичні принципи фахівця-психолога при роботі в НС. Методи, надання екстреної психологічної допомоги. Процедура і мета дебрифінга. Частина та фази дебрифінга. Прояви нервово-психічні порушення при НС. Форми неврозів, що спостерігаються в екстремальних умовах. Періоди розвитку ситуації, в яких спостерігаються різні психогенні порушення. Класифікація чинників, що впливають на розвиток і компенсацію психічних розладів при надзвичайних ситуаціях. Методи психопрофілактики в реабілітаційній психології: психогігієна, психопрофілактика. Особливості написання психореабілітаційних програм, види роботи реабілітаційних

психологів, системи психологічної реабілітації, діагностики психологічних факторів, рівні впровадження реабілітаційної психології. Загальні стратегії психотерапії ПТСР. Стадії терапевтичної роботи з людьми, що страждають на ПТСР. Психотерапевтичні методи при ПТСР.

- ї наукової психологічної літератури;
- вміння формувати програму психологічної допомоги особистості в різних кризових ситуаціях.

4 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Основні поняття психології												
Тема 1. Психологія стресу як навчальна дисципліна	18	2	2	2		12	18	2				16
Тема 2. Поняття стресу та стресостійкості	20	4	2	2		12	20			2		18
Тема 3. Стресові стани, їх механізми	18	4		2		12	18		2			16
Змістовий модуль 2. Особливості ПТСР												
Тема 4. Посттравматичний стресовий розлад	16	2	2			12	16	2				14
Тема 5. Екстрена психологічна допомога Разом	18	4		2		12	16			2		14
	90	16	6	8		60	90					6

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Психологія стресу як навчальна дисципліна	2
2	Тема 2. Поняття стресу та стресостійкості	2
4	Тема 3. Посттравматичний стресовий розлад	2

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Психологія стресу як навчальна дисципліна	2
2	Тема 2. Поняття стресу та стресостійкості	2
3	Тема 3. Стресові стани, їх механізми	2
4	Тема 4. Екстрена психологічна допомога	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1 . Психологія стресу як навчальна дисципліна	3
2	Тема 2. Поняття стресу та стресостійкості	3
3	Тема 3. Стресові стани, їх механізми	3
4	Тема 4. Посттравматичний стресовий розлад	3
5	Тема 5. Екстрена психологічна допомога	4

7. Індивідуальне науково-дослідне завдання

№ з/п	Назва теми
1	Психологія стресу як феномен пізнання
2	Особливості використання методів вивчення стресових станів
3	Поняття стресу та стресостійкості
4	Психологія стресу
5	Стресові стани, їх механізми
6	Вплив стресу на життя людини
7	Відстрочені реакції на травматичний стрес
8	Посттравматичний стресовий розлад
9	Теоретичні моделі ПТСР

10	Діагностичні критерії ПТСР
11	Посттравматичні стани та їх психологічна реабілітація
12	Дисоціація та ПТСР
13	Екстрена психологічна допомога
14	Організаційні аспекти надання екстреної психологічної допомоги в надзвичайних ситуаціях
15	Психологічний де брифінг
16	Психогенії в екстремальних ситуаціях
17	Переживання втрати
18	Особливості психологічної травми у дітей
19	Принципи складання реабілітаційних програм
20	Психотерапія ПТСР

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Форми контролю знань студентів

- поточний контроль – робота на заняттях (відвідуваність; тематичні виступи на семінарах);
- проміжний контроль – самостійна робота (робота з літературними джерелами; індивідуально-дослідні завдання); тестування;

Форма контролю	Кількість видів	Вартість	Разом
Контрольні зрізи	2	25 балів	50
Робота на заняттях	6	5 балів	30
Самостійна робота	2	10 балів	20
Підсумок	1		100

Форма контролю	Вид роботи	Кількість	Вартість	Сума
Контрольні зрізи	Тестування	2	25	50
Робота на заняттях	Відвідуваність	7	1	7
	Тематичні виступи на семінарах	7	2	14
	Коментар з приводу проблематики заняття	7	1	7
	Активна участь у вправах	7	1	7
Самостійна робота	Конспект базової літератури	7	1	7
	Аналіз додаткової літератури	1	3	3
	Реферат	1	1	5
	Практичні завдання: аналіз ситуації	1	3	3
	Лабораторні завдання	2	2	4

“Відпрацювання” пропущених занять:

- семінарських занять: конспект літератури за тематикою семінарських занять (написано від руки)
- лекційних занять: додаткове запитання на заліку за темою пропущеної лекції.

I. Критерії оцінювання роботи на семінарських заняттях (при обговоренні проблеми):

- усна відповідь на поставлене запитання;
- коментар з приводу проблематики заняття;
- активна участь в обговоренні

II. Критерії оцінювання роботи студента на практичних заняттях (під час виконання вправ та рольових ігор):

- активна участь у вправах;
- аналіз ситуаційних вправ та рольових ігор;
- коментар з приводу проблематики заняття;

активна участь в обговоренні вправ та рольових ігор

III. Критерії оцінювання виконання практичного завдання:

- Повнота аналізу проблеми
- Наявність авторського погляду на трактування проблематики завдання
- Грамотність аргументації
- Застосування в категоріального апарату в письмовому аналізі
- Правильність та коректність висновків
- Логіка, послідовність та лаконічність викладу матеріалу

IV. Критерії оцінювання виконання індивідуально-дослідного завдання:

- Повнота літературного огляду
- Наявність авторського аналізу літературних джерел
- Грамотність цитування літературних джерел
- Відповідність списку літератури змісту роботи
- Коректність висновків реферату

10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЄТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль №2					
T1	T2	T3			T4	T5	T6		100
15	17	17			17	17	18		

T1, T2 ... T7 – теми змістових модулів

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою (для екзаменів і заліків).

- максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів з дисципліни, яка завершується заліком, становить за поточну успішність 60 балів, на заліку – 40 балів;
- при оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою	
		Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік

A	90 – 100	5	<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>
B	81-89	4	<i>Дуже добре</i>	
C	71-80		<i>Добре</i>	
D	61-70	3	<i>Задовільно</i>	
E	51-60		<i>Достатньо</i>	

Протягом семестру проводиться не менше двох модулів або колоквіумів чи контрольних робіт або інших видів контролю. Максимальна кількість балів, яка встановлюється для цих видів контролю, а також відповідність оцінок FX та F у шкалі ECTS, у балах та національній шкалі визначається Вченими радами факультетів або кафедрами, які забезпечують викладання відповідних дисциплін.

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Конспект лекцій.
2. Практикум для проведення семінарських та практичних занять (додаток 1)
3. Тестовий модульний контроль (додаток 2)
4. Перелік залікових питань (додаток 3)

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова Базова

1. Андрющенко А.В. Посттравматическое стрессовое расстройство при ситуациях утраты объекта экстраординарной значимости // Психиатрия и психофармакотерапия, 2000. № 4. Т. 2.
2. Алексеева Л.С. (ред.) Психологическая помощь пострадавшим от семейного насилия: Научно-методическое пособие / – М.: ГосНИИ семьи и воспитания, 2000.
3. Бадхен А.А. (ред.). Методическое пособие по работе с посттравматическим стрессовым расстройством. Михайлова Т.И., Певзнер М.М. (сост.). СПб., ин-т ГАРМОНИЯ, 2001.
4. Пушкарев А.Л., Доморацкий В.А., Гордеева Е.Г. Посттравматическое стрессовое расстройство: диагностика, психофармакотерапия, психотерапия. Изд. Института психотерапии, М., 2000.
5. Селье Г. Психофизиология стресса. М., 1991.
6. Селье Г. Стресс без дистресса. – М., Прогресс, 1979.
7. Синягина Н.Ю., Пазекова Г.Е., Пискунова Е.Ю. Психологическая реабилитация детей и подростков, подвергшихся насилию. М., Вузовская книга, 2001.
8. Соловьева С.Л. Психология экстремальных состояний. СПб., ЭЛБИ, 2003.
9. Тарабрина Н. В. Практикум по психологии посттравматического стресса. СПб., Питер, 2001.
10. Хейли Дж. Необычная психотерапия. Психотерапевтические техники Милтона Эриксона. СПб., 1995.
11. Черепанова Е.М., Психологический стресс. М., Академия, 1996.

Допоміжна

1. Александровский Ю. А. Пограничные психические расстройства. – М.: Медицина, 1993. – 399 с.
2. Волошин В.М. Клиническая типология посттравматических стрессовых расстройств и вопросы дифференцированной психофармакотерапии // Психиатрия и психофармакотерапия, 2001, № 4. Т. 3.
3. Догадана М. А., Пережогин Л. О. Выявление, профилактика, реабилитация потерпевших. М.: Сам себе адвокат, 2000.
4. Дональд К. Внутренний мир травмы. Екатеринбург, «Деловая книга», 2000.
5. Зиновьева Н.О., Михайлова Н.Ф. Психология и психотерапия насилия. Ребенок в кризисной ситуации. СПб., Речь, 2003.
6. Ильина СВ. Влияние пережитого в детстве насилия на возникновение личностных расстройств // Вопросы психологии. 1998. № 6. С. 65-74.
7. Калмыкова Е.С., Е. А. Миско, Тарабрина Н. В. Особенности психотерапии посттравматического стресса // Психологический журнал, 2001. Т. 22, № 4, с. 70-80.
8. Конторович В. А., Анцупова Г. Л. Психологический дебрифинг как одна из форм помощи вскоре после участия в кризисной ситуации // Особенности проявления посттравматического стрессового расстройства у военнослужащих – участников боевых действий и членов их семей. Стратегия психологической помощи. Ростов-на-Дону, 2001.
9. Крюкова М.А., Никитина Т.И., Сергеева Ю.С. Экстренная психологическая помощь: Практическое пособие. М., Изд-во НЦ ЭНАС, 2001.
10. Марищук В., Евдокимов В. Поведение и саморегуляция человека в условиях стресса. – СПб.: Сентябрь, 2001.
11. Меновщиков В.Ю. Психологическое консультирование. Работа с кризисными и проблемными ситуациями. М., Смысл, 2002.
12. Минигалиева М.Р. Психологическая помощь первичным жертвам катастроф и террористических актов // Психология зрелости и старения, № 4 (16), зима, 2001.
13. Михайлова Н. Ф. Повседневный стресс в семьях здоровых и больных неврозами // Материалы конгресса по детской психиатрии. М., 25-28 сентября 2001. С. 42-43.
14. Пергаменщик Л.А., Гончарова С.С, Яковчук М.И. Преодоление психологических травм. – Мн.: НИО, 1999
15. Перри Г., Как справиться с кризисом. М., Педагогика-пресс, 1995.
16. Попов Ю. В., Вид В. Д. Современная клиническая психиатрия. СПб., Речь, 2000.
17. Психология экстремальных ситуаций: Хрестоматия / Сост. А. Е. Тарас, К. В. Сельченко. Минск, Харвест, 1999.
18. Ромек В.Г., Конторович В.А., Крукович Е.И. Психологическая помощь в кризисных ситуациях. СПб., Речь, 2004.
19. Таланов В.Л., Малкина-Пых И.Г. Справочник практического психолога.

СПб. –М., Сова – Эксмо, 2003.

- 20.Филатов Ф.Р. Основы психологической помощи детям – жертвам экстремальных ситуаций // Работник социальной службы. 2000, № 3, с. 87-92.
- 21.Юрьева Л.Н. История, культура, психические и поведенческие расстройства. М., Сфера, 2002.

13. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

[HTTP://HOSHOVSKYI.BLOGSPOT.COM/2013/06/BLOG-POST.HTML](http://HOSHOVSKYI.BLOGSPOT.COM/2013/06/BLOG-POST.HTML)

[HTTP://BUKVAR.SU](http://BUKVAR.SU)

[HTTP://TEXTBOOKS.NET.UA/CONTENT/VIEW/5582/47/](http://TEXTBOOKS.NET.UA/CONTENT/VIEW/5582/47/)

<http://www.nbu.gov.ua/>

<https://www.library.gov.ua/>

<http://www.lib.rv.ua/>

